

körverket

Tellus

– DEN SÅRBARA SKÖNHETEN

KORTVERSION AV

INSPIRATION- OCH FÖRDJUPNINGSMATERIAL
KRING KLIMATKRISEN OCH KRISTEN TRO

sensus

Svenska kyrkan
STOCKHOLMS STIFT

körverket

Tellus

– DEN SÅRBARA SKÖNHETEN

KORTVERSION av

Inspiration- och fördjupningsmaterial kring klimatkrisen och kristen tro

Till dig som ledare

Materialet är tänkt som inspiration för samtal och fördjupning kring klimatkrisen och kristen tro. Hur du använder materialet är upp till dig, gå efter eget intresse/lust och välj hur stor del du vill använda. Materialet är skrivet för att kunna användas av barn och vuxna från 10 år och uppåt.

Detta är en kortversion av inspiration- och fördjupningsmaterial. Läs mer om körverket och se det kompletta materialet på [Körverket Tellus - den sårbara skönheten - Svenska kyrkan Stockholms stift](https://www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift)

Utgiven av Svenska kyrkan, Stockholms stift • 2024 (kortversionen)

www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift

Materialet är framtaget av

teolog *Sofie Söderin*

i samverkan med

församlingspedagog *Rebecka Ljungdahl*

och stiftshandläggarna för klimat och hållbar utveckling

Kristina Segerström och *Elsa Levinson*.

PROJEKTLEDARE: stiftsmusiker Anna Pihl Lindén

Skapelsedag 1 • LJUS

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:1–5

I begynnelsen skapade Gud himmel och jord. Jorden var öde och tom, djupet täcktes av mörker och en gudsvind svepte fram över vattnet. Gud sade: ”Ljus, bli till!” Och ljuset blev till. Gud såg att ljuset var gott, och han skilde ljuset från mörkret. Gud kallade ljuset dag, och mörkret kallade han natt. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den första dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

I Bibeln står det att innan Gud skapade jorden så var det helt mörkt. Det enda som fanns var vatten och en gudsvind som blåste över det. Vattnet kan i Bibeln symbolisera kaos och oordning. Mörkret är också en symbol för det farliga och för bristen på liv. Gud fanns där, mitt i det farliga och mörka. Precis som en vind - osynlig men ändå där. Ur mörkret ville Gud skapa något som är levande och vackert. Gud skapade världen genom att använda ord, och sa ”Ljus, bli till”. Gud såg att ljuset var gott, det var något bra. Gud gav ljuset namnet dag och mörkret kallade Gud natt. Men Gud tog inte bort mörkret – både dag och natt behövs. För om det aldrig är mörkt, så vet vi inte vad ljus är. Ljus och mörker är viktiga symboler för oss människor. I Bibeln används dessa symboler många gånger. Bland annat står det att Jesus säger ”Jag är världens ljus. Den som följer mig skall inte vandra i mörkret utan ha livets ljus.” Det kan betyda att om vi lär oss av hur Jesus levde, hur han tog hand om dem som var fattiga och utstötta som ingen annan ville umgås med, så sprider vi ljus i världen. Det gör vi också när vi tar hand om världen, om Skapelsen och om oss själva. Ljuset kan också vara en symbol för insikt och förståelse. Kanske har du hört uttrycket ”Kasta ljus över”, som just betyder att synliggöra och göra något tydligt. När Jesus säger att han är världens ljus, kan det kanske också betyda att han synliggör vad som är viktigt i livet, nämligen kärleken. Den som kanske finns där redan, men som inte syns förrän vi lyser upp den.

Vad säger klimatforskningen?

Har du tittat upp mot stjärnhimlen någon gång? Vad ser du då, om det är en klar natt utan några moln? För hundra år sedan hade svaret varit ”tusentals stjärnor som lyser upp hela himlen” men idag är det vanligt att man bara ser några stycken. För att se natthimlen så som den såg ut förr i tiden behöver man numera åka långt bort från städer och samhällen.

Hur blev det så här? Svaret heter ljusföroreningar. Ljusföroreningar är helt enkelt det ljus vi människor producerar nattetid för att lysa upp våra städer och samhällen, som på olika sätt påverkar både vårt eget välmående och olika djur, fåglar, insekter och fiskar. Det som hindrar oss från att se stjärnorna är något som kallas himlaglim. Det orsakas av konstgjort ljus, alltså ljus från lampor av olika slag. Det bildar ett svagt ljussken över staden som är ungefär lika starkt som månens ljus och ännu starkare när det är molnigt, för då finns det vattenpartiklar i molnen som reflekterar ljuset. Även vi människor störs av för mycket onaturligt ljus, till exempel det ljus som kommer från våra mobiltelefoner som kan göra att vi får svårt att sova.

Ett exempel på en djurart som påverkats starkt av ljusföroreningar är fladdermöss. Mörkret skyddar fladdermössen mot rovfåglar och när vi har mycket utebelysning tänd på nätterna så begränsar det fladdermössens rörelsefrihet och möjlighet att få tag på mat, eftersom de inte vågar bege sig ut lika mycket. Kyrkor har tidigare varit ett vanligt hem för fladdermöss. De trivs bra på de mörka vindarna, men nu har fler kyrkor mer utebelysning på natten och då vill de inte bo kvar. Över hälften av fladdermusarten brunlångöra har försvunnit från kyrkorna i Västsverige. De bor bara kvar i de kyrkor som inte har fasadbelysning. Det har gjort att många församlingar valt bort att ha nattbelysning och flera har byggt fladdermusholkar för att fladdermössen ska ha någonstans att bo.

Betyder det att vi inte kan ha några lampor utomhus längre? Svaret är nej. Ljusföroreningar är ett

problem som går att lösa – vi behöver bara minska onödig utebelysning och släcka de lampor vi inte behöver ha tända hela natten.

Reflektionsfrågor

- För oss människor känns mörkret ibland läskigt, men för andra djur, insekter och fåglar är det ljuset som är läskigt. Hur kan vi hjälpa till att minska ljusföroreningar?
- Först var det bara mörkt och sedan skapade Gud ljuset, men Gud tog inte bort mörkret. Vilka fördelar finns det för oss människor med att det är mörkt?

Skapelsedag 2 • VATTEN

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:6–8

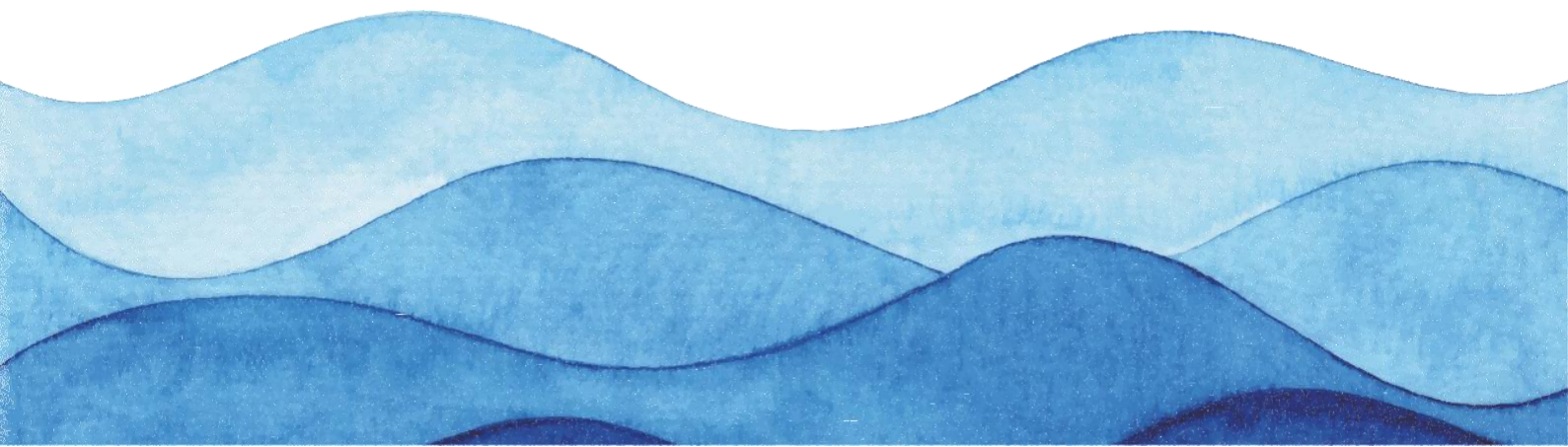
Gud sade: I vattnet skall ett valv bli till, och det skall skilja vatten från vatten.

Och det blev så. Gud gjorde valvet från vattnet ovanför valvet. Gud kallade valvet himmel. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den andra dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens andra dag så berättas det att ett valv blir till som skiljer vattnet som är nedanför – havet – från det som är ovanför – ånga och regnmoln. Bibeln skrevs ju för väldigt länge sedan och denna berättelse är flera tusen år gammal. På den tiden visste man inte lika mycket om atmosfären och rymden som vi gör idag. Därför tänkte man sig himlen som ett valv över marken, som moln, sol och stjärnor satt fast i på något sätt. Idag vet vi att det inte är så, men berättelsen om hur Gud skapar vatten i olika former kan kanske ändå vara något vi kan lära oss av idag. För det som Gud gör i berättelsen är att skapa en slags balans, där vattnet rör sig mellan olika delar av hav och sjöar, som blir till ånga och sedan regndroppar. Ett kretslopp som ser till att det finns vatten där det behövs, så att växter och djur kan leva. Idag har klimatförändringarna gjort så att den balansen inte fungerar lika bra.

I kyrkan är vattnet en viktig symbol eftersom vi döper människor i vatten. Jesus blev också döpt en gång, i floden Jordan. Innan han lämnade sina lärjungar sa han till dem att de skulle gå ut och döpa människor över hela världen. Dopet är något vi gör för att vi människor ska få en liten glimt av hur stor Guds kärlek till varje liten ny människa som föds är. Samma kärlek känner Gud till hela skapelsen. Kanske kan vi tänka så här: Gud ville att vattnet skulle kunna färdas i ett kretslopp så att det skulle kunna nå alla träd och växter, djur, fiskar, insekter och människor. När man döps säger prästen ofta att dopet gör att vi hänger ihop med alla andra som också är döpta. Genom vattnet som färdas genom hav och sjöar, genom bäckar och floder och som is, ånga och regn, så hör vi människor ihop med allt som lever – med allt som Gud har skapat och älskar.

Vad säger klimatforskningen?

Hav och sjöar är inte bara stora samlingar vatten. De är ekosystem som hänger ihop med land, jord och luft eftersom vattnet rör sig, omvandlas till is, ånga och regn och finns i alla levande varelser. När klimatförändringarna påverkar vattnet får det alltså väldigt stora konsekvenser för hur livet på jorden ska bli. Det är svårt att förutspå hur vädret kommer att förändras, men forskarna är säkra på att klimatförändringarna kommer att göra att vissa områden på jorden kommer få mycket mindre vatten och drabbas av torka, medan andra kommer att få mycket mer vatten, översvämningar och regnoväder.

Den globala uppvärmningen påverkar haven. Temperaturökningen i havet påverkar vilka slags fiskar, växter och plankton som kan bo där. När vattnet blir varmare ökar en viss art mycket, medan andra arter får svårt att klara sig och balansen rubbas. Det är alltså viktigt att se till att haven inte blir ännu varmare. Exempelvis är koraller särskilt känsliga för värme och när de dör påverkas en stor del av alla arter som är beroende av korallreven. Värmen gör också att isar smälter och havsnivåerna stiger. Det är ett stort hot för allt levande – djur, växter och människor – som bor på platser som riskerar att översvämmas.

Eftersom vatten är en förutsättning för liv är det otroligt viktigt att vi tar hand om det. Eftersom det finns överallt och i allt – också i våra kroppar – så är det svårt att veta hur mycket klimatförändringarna kommer påverka vattnet och på vilket sätt. En sak är dock säker – vi måste öva oss på att inte ta vattnet för givet och visa mer respekt för de djur, organismer och fiskar som lever i vattnet än vi hittills gjort.

Reflektionsfrågor

- Vet du hur mycket vatten som behöves för att tillverka ett par jeans eller en t-shirt?
- Hur kan vi hjälpas åt att spara på vattnet?
- Hur kan vi hjälpas åt att se till att det inte hamnar plast i haven?

Skapelsedag 3 • KLOROFYLL

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:9–13

Gud sade: ”Vattnet under himlen skall samlas till en enda plats, så att land blir synligt.” Och det blev så. Gud kallade det torra landet för jord, och vattenmassan kallade han hav. Och Gud såg att det var gott. Gud sade: ”Jorden skall ge grönska: fröbärande örter och olika arter av fruktträd med frö i sin frukt skall växa på jorden.” Och det blev så. Jorden frambringade grönska: olika arter av fröbärande örter och olika arter av träd med frö i sin frukt. Och Gud såg att det var gott. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den tredje dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

Den tredje dagen skapar Gud land, jord och växter - både stora träd och små blommor. Gud skapade också ett system för hur nya växter skulle bli till: frön faller av växterna och ner i jorden där de omvandlas till en ny växt. Det står också att Gud skapade många olika sorters växter, bland annat olika örter och fruktträd. Gud såg att det var gott; det var bra att det fanns en så stor mängd växter på land och de är alla lika viktiga i Guds ögon.

Vi människor behöver växterna för att klara oss. Till exempel träden, som omvandlar koldioxid till syre så att vi kan andas. Vi hör ihop med träden genom att vi delar luft och andetag med varandra. Vår andning är beroende av träden. Ett sätt att prata om Gud på är att använda orden Den heliga Anden. Det är en bild för Gud som finns runt omkring oss, hela tiden. Nya testamentet i Bibeln skrevs från början på grekiska och det grekiska ordet för Ande är pneuma. Pneuma kan också betyda andetag. Genom våra andetag kan vi alltså känna den heliga Anden, och kanske också genom trädens andetag. När vi andas delar vi luft med alla träd och växter omkring oss, och vi delar också den heliga Anden som finns i allt levande. Världen är skapad på ett sätt där allting hör ihop med vartannat – och med Gud.

Vad säger klimatforskningen?

Jord och växter påverkas mycket av klimatförändringarna och det är viktigt att vi börjar ta hand om dem bättre. I jorden finns en mängd levande varelser som gör så att marken går att odla. Utan dem skulle vi människor ha svårt att odla tillräckligt mycket för att se till att alla får mat att äta. I ett kilo jord kan det finnas 2 triljoner bakterier, 400 miljoner svampar, 50 miljoner alger och utöver dessa så mycket som 30 miljoner små levande organismer av olika slag. Det är tack vare dessa som växternas rötter kan få näring ur jorden så att de kan växa upp och bli träd, blommor, gräs och buskar. Allt levande i jorden omvandlar löv, bark och annat som hamnar i jorden till näring åt växterna. Utan dessa olika levande organismer, bakterier och annat skulle jorden inte kunna omvandla frön till växter som vi kan äta.

Idag är vi inte alltid så bra på att ta hand om jorden. Vi odlar mycket utan att ge tillbaka naturlig näring och låta jorden vila. Dessutom besprutas växter ofta med giftiga medel. Det har gjort att det inte finns lika mycket liv kvar i jorden. När detta pågår tillräckligt länge faller jorden isär och blir omöjlig att odla i. Till slut kan mark som tidigare varit full av växter bli till öken. För att förhindra detta och se till att kommande generationer människor har tillräckligt med mat att äta är det viktigt att vi odlar på ett mer hållbart sätt.

Träden och alla jordens skogar är oerhört viktiga delar av jordens ekosystem. Ungefär en femtedel av ökningen av koldioxid i atmosfären beror på att människor hugger ned träd. Det beror på att träden hjälper till att lagra koldioxid och ser till att den stannar i marken. När de huggs ned släpps koldioxid ut i luften och bidrar till växthuseffekten, som gör klimatet på jorden varmare. Med de klimatförändringar som pågår behöver vi ta hand om jordens lungor och se till att bevara träd och skog både i Sverige och i världen. Om man hugger ned många träd på en plats påverkar det djur och arter som lever där, eftersom träden hänger ihop med andra växter och djur.

Reflektionsfrågor:

- Hur kan vi hjälpas åt att ta hand om träden och växter, så att de kan ta hand om oss?
- Kan Gud finnas i träd och växter på samma sätt som i oss människor?
- Om vi tänker att Gud älskar alla träd och växter, hur borde vi behandla dem då? Borde vi förändra vårt beteende på något sätt?

Skapelsedag 4 • JORDEN

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:14–19

Gud sade: ”På himlavalvet skall ljus bli till, och de skall skilja dagen från natten och utmärka högtider, dagar och år. De skall vara ljus på himlavalvet och lysa över jorden.” Och det blev så. Gud gjorde de två stora ljusen, det större ljuset till att härska över dagen och det mindre till att härska över natten, och han gjorde stjärnorna. Han satte ljusen på himlavalvet att lysa över jorden, att härska över dag och natt och att skilja ljus från mörker. Och Gud såg att det var gott. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den fjärde dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens fjärde dag berättas det att Gud skapar solen, månen och stjärnorna. Det står att de skapades för att skapa skillnad mellan dag och natt, men också som hjälp för oss att hålla ordning på tid: på dagar och år och när på året som olika högtider äger rum. Idag har vi ju almanackor och kalendrar som hjälper oss att veta vilken veckodag, månad och vilket år det är, men innan vi började använda dem så gav Gud människan solen och månen till hjälp.

Tid kan kännas på olika sätt. Även om vi vet att varje dag är lika lång och att en timme alltid består av 60 minuter, kan tiden ibland gå väldigt fort och ibland väldigt långsamt. Två dagar är för en människa inte särskilt lång tid, men för en insekt kan det vara en hel livstid. Vi människor har byggt våra samhällen utefter hur tiden känns för oss. Vi tänker ofta att tiden framåt ska bli bättre än det är nu. Vi verkar ha bråttom framåt och då tar vi inte hänsyn till allt liv omkring oss som inte hänger med i vårt tempo. Men nu ser vi att framtiden för oss människor inte är lika ljus som vi trott. Det har nog blivit dags för oss att sakta ner och låta ekosystemen återhämta sig, både för vår skull och för allt levandes skull. Gud gav oss en rytm, dagar och nätter och årstider, men vi ville fram snabbare än så. Vi ville bestämma själva i stället för att vara en del av tiden där allt levande får frodas och må bra – nu är det dags för oss att lugna ner oss. Så att vi hinner tänka efter, men också njuta av allt fint vi har omkring oss.

Vad säger klimatforskningen?

Klimatförändringarna innebär att det blir varmare på jorden. Mer av värmen från solen stannar kvar i vår atmosfär jämfört med hur det var innan vi människor började släppa ut så mycket koldioxid i atmosfären. Genom jordens historia har det funnits både varmare och kallare perioder. Solens energi styr vilken temperatur vi får och det räcker med små förändringar i hur mycket av energin som når jorden för att temperaturen ska förändras. Men de temperaturförändringar vi ser nu beror inte på solen, det är forskarna säkra på. De beror på att vi människor har påverkat växthuseffekten, så att mer av solens värme stannar kvar på jorden.

I grunden är växthuseffekten något bra. Den gör så att jorden är tillräckligt varm för att liv ska kunna finnas här. Solens ljus och värme värmer upp jordens yta, men när solen går ner försvinner inte all värme ut i rymden, utan en del av den stannar kvar. Genom att det finns vissa gaser i luften som hindrar värmen från att lämna atmosfären så blir temperaturen på jorden varmare än den skulle ha varit utan dem. Men när människor började släppa ut mer och mer växthusgaser (som koldioxid, metan och lustgas) så blev mer och mer värme kvar på jorden. Det har gjort att temperaturen stiger på jorden. Det påverkar oss på många olika sätt. Vädret blir mer extremt, isar smälter och vattennivåerna höjs.

Här i Sverige märks uppvärmningen på att årstiderna börjar se annorlunda ut mot vad vi är vana vid. När det blir varmare på jorden blir det mer regnmoln, så vädret kommer sannolikt bli regnigare än vad vi är vana vid. Andra årstider kan det i stället bli torrare när mer vatten dunstar, vilket kan göra det svårare att odla. Fler effekter kan drabba oss, även om det nog blir relativt lite här, jämfört med många andra länder. Exakt hur vädret kommer att förändras vet inte forskarna säkert men det finns fortfarande chans att vända utvecklingen.

Reflektionsfrågor

- Vad är viktigast och roligast i ditt liv? Läger du lagom mycket tid på det eller vill du lägga mer?
- Hur mätte man tid innan klockan fanns? Varför är det bra att hålla koll på tiden och månaderna? Vad tycker du är mindre bra med att följa tider, ett schema eller en plan?
- Vissa delar av världen kommer i framtiden att få temperaturer över 40 grader ganska ofta, hur tror du att det kommer att påverka livet för dem som bor där?

Skapelsedag 5 • MYLLER

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:20-23

Gud sade: ”Vattnet skall vimla av levande varelser, och fåglar skall flyga över jorden, under himlavalvet.” Gud skapade de stora havsdjuren och alla olika arter av levande varelser som vattnet myllrar och vimlar av och alla olika arter av fåglar. Och Gud såg att det var gott. Gud välsignade dem och sade: ”Var fruktsamma och föröka er och uppfyll sjöar och hav. Och på jorden skall fåglarna föröka sig.” Det blev kväll och det blev morgon. Det var den femte dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens femte dag berättas att Gud skapar de djur som lever i havet och alla fåglar. Det står att Gud välsignade dem och sa till dem att de skulle föröka sig och bli många fler och att de skulle få bo i hav och sjöar. Att Gud välsignar betyder ungefär att Gud ger dem liv och säger att de är viktiga och att de behövs. Haven och himlen ska vara deras hem – det står till och med att havet ska vara alldeles fullt av fiskar och andra varelser som lever i vattnet.

Visste du att starar, en fågel som lever i stora flockar som flyger tillsammans, har ett slags system för att de ska kunna flyga åt samma håll? Forskare har upptäckt att varje fågel i starflocken har sju andra fåglar som den kommunicerar med, och de sju har i sig kontakt med sju andra, och så vidare. På så sätt kan de snabbt signalera till varandra hur de ska flyga. Så kanske vi människor också kan tänka för att få med oss andra människor i arbetet för klimatet. Vi kanske tänker att fåglar är väldigt olika oss, men vi kan lära oss något om livet av dem som lever flygande i luften. Kanske var det därför Gud skapade så många olika sorters levande varelser – för att alla på sitt unika sätt skulle bidra till helheten.

Jesus sa att vi människor ska älska vår nästa som oss själva. Det betyder att vi ska visa lika mycket kärlek till oss själva som till andra vi möter i våra liv. Men vem är det som räknas som ”vår nästa”? Är det bara andra människor, eller kan vår nästa också vara ett djur eller en växt? Om vi även börjar tänka på fåglar och fiskar som några vi hör ihop med, kan det kanske hjälpa oss att visa större omsorg om dem.

Vad säger klimatforskningen?

Fiskar och fåglar, och de ekosystem de hör samman med, påverkas på olika sätt av klimatförändringarna och människans sätt att behandla jordens natur. För fåglar finns två stora problem: miljögifter och trädfällning. Miljögifter påverkar fåglar bland annat genom att de dödar insekter som fåglarna behöver till mat. Insekterna dödas för att man ska kunna odla mer, genom att bespruta grönsaker och annat man odlar. Men när insekterna försvinner får fåglarna inte nog med mat, vilket har gjort att antalet fåglar minskar. Att så mycket skog huggs ned ger inte bara utsläpp av koldioxid. Det är också ett stort problem för de fåglar som bor där, eftersom den natur de behöver för att klara sig försvinner.

Fiskar hotas på många sätt; av uppvärmning, nedskräpning och fiske. Människor har ätit fisk under många tusen år, men vi har aldrig fiskat upp lika mycket som vi gör nu. Ute på de stora haven fiskar man ofta med enorma nät där alla möjliga fiskar fastnar – både sådana som vi vill ha att äta och sådana som vi inte vill ha. Med en sådan teknik dör alltså onödigt många fiskar vilket skapar obalans i havet. Gamla fiskenät som driver runt i haven ställer också till det för fiskar och andra havsdjur, som lätt fastnar i dem. Den goda nyheten är att fiskar har lätt att återhämta sig om man bara lämnar dem ifred – så om vi börjar fiska mindre kan vi få fler fiskar i hav och sjöar igen.

Reflektionsfrågor

- Hur kan vi människor hjälpas åt att skydda djur och natur?
- Jesus sa att vi människor ska älska vår nästa som oss själva. Det betyder att vi ska visa lika mycket kärlek till oss själva som till andra vi möter i våra liv. Är det bara andra människor, eller kan vår nästa också vara ett djur eller en växt?

Skapelsedag 6 • MÅNGFALD

BIBELTEXT: Första Moseboken 24–31

Gud sade: ”Jorden skall frambringa olika arter av levande varelser: boskap, kräddjur och vilda djur av olika arter.” Och det blev så. Gud gjorde de olika arterna av vilda djur, boskap och markens kräddjur. Och Gud såg att det var gott. Gud sade: ”Vi skall göra människor som är vår avbild, lika oss. De skall härska över havets fiskar, himlens fåglar, boskapen, alla vilda djur och alla kräddjur som finns på jorden.” Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne. Som man och kvinna skapade han dem. Gud välsignade dem och sade till dem: ”Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er. Härska över havets fiskar och himlens fåglar och över alla djur som myllrar på jorden.” Gud sade: ”Jag ger er alla fröbärande örter på hela jorden och alla träd med frö i sin frukt; detta skall ni ha att äta. Åt markens djur, åt himlens fåglar och åt dem som krälar på jorden, allt som har liv i sig, ger jag alla gröna örter att äta.” Och det blev så. Gud såg att allt som han hade gjort var mycket gott. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den sjätte dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På den sjätte dagen i skapelseberättelsen är det mycket som händer. Först skapas alla djur som lever på land, av många olika slag. Precis som när fåglar och fiskar skapas berättas det här att Gud skapar många olika arter. Det tycks vara så Gud skapar, så att det ska finnas en mängd olika slags varelser på jorden som alla lever tillsammans, sida vid sida. Och inget av djuren, fiskarna, fåglarna eller något annat levande verkar stå över de andra.

På denna sjätte dag så skapas också människan, som tycks ha en speciell roll. Det står i Bibeln att Gud skapar människan till sin avbild, att människan alltså skulle vara lik Gud. Vad det betyder har kristna människor försökt tänka kring och förstå i många tusen år. Kanske går det inte helt att begripa. Ett sätt att förstå det på är att vi är lika Gud genom att vi också kan skapa. Gud skapade världen och fortsätter skapa allt som föds och lever och vi människor kan skapa allt möjligt av de liv vi har. Vi kan bygga saker, vi kan skapa regler och lagar för hur våra samhällen ska se ut och vi kan skapa konst och musik. Ibland skapar vi också saker som inte är så bra, som skadar naturen och oss själva på olika sätt.

Det står också i denna bibeltext att människan ska härska över alla djur, fiskar och fåglar. Vad betyder det att människan ska härska över andra djur? Vissa tänker att det betyder att människor kan göra lite som de vill med naturen så länge det blir så bra som möjligt för oss. Då kan man säga att det är okej att släppa ut avgaser i luften, till exempel, så länge det gör livet bättre eller mer bekvämt för oss människor. Idag börjar många inse att det är farligt att tänka så och att vi måste börja leva på ett annat sätt.

På den tiden då Bibelns berättelser kom till, för flera tusen år sedan, var den som härskade en ledare som skulle ta ansvar för dem den härskade över. Det betyder kanske att det Gud säger i skapelseberättelsen är att människor har ett särskilt ansvar, eftersom människor har förmågan att skapa både bra och dåliga saker. Vi människor ska alltså göra det vi kan för att ta hand om de djur, växter och andra varelser som inte har lika mycket makt. De människor som har mest makt har också mest ansvar. Vuxna har större ansvar än barn och vissa vuxna har extra mycket ansvar – till exempel politiker, ledare och de som är chefer för stora företag.

Vad säger klimatforskningen?

Jorden har funnits i flera miljarder år och under denna ofattbart långa tid har den förändrats på olika sätt. Mängden vatten och land har ökat och minskat. Temperaturerna har gått upp och ned. I Sverige har det varit både varmare och betydligt kallare än det är nu. Det är naturligt att klimat förändras, men de förändringar som sker nu är annorlunda. För nu är det människan som förändrar jorden mest, inte de naturliga processerna. Genom att bygga städer, odla, bygga industrier och gruvor så har människan tydligt påverkat en majoritet av all landyta på jorden. Vissa forskare kallar därför vår tid för antropocen som betyder människans tidsålder. Människan har tagit över så mycket att det nu påverkar jordens klimat.

Mellan 1970 till 2016 har beståndet av vilda ryggradsdjur (däggdjur, fiskar, fåglar, groddjur och kräldjur) minskat med 68 procent. Jordens mångfald minskar. Det finns helt enkelt färre och färre arter av levande varelser kvar. Enligt många klimatforskare är det ett hot mot både människans och jordens framtid. De menar att vi måste arbeta hårt för att bevara det som brukar kallas biologisk mångfald, som helt enkelt betyder att det finns många olika slags växter, djur, fiskar, fåglar och insekter med mera i jordens ekosystem.

Biologisk mångfald innebär ett ekosystem som är i balans, där det finns olika sorters arter och naturtyper, men också variation inom arterna. Då finns det något som växer, djur som äter växterna, djur som äter växtätande djur och sådant som lever på att bryta ned de rester som uppstår. Ekosystem som är i balans hjälper till att hindra klimatförändringar. Till exempel behöver både hav och skog biologisk mångfald för att må bra och när de mår bra kan de bättre lagra koldioxid i stället för att släppa ut den i luften.

Reflektionsfrågor

- Om du fick skapa världen, hur skulle den se ut då? Vad skulle du ta bort och vad skulle du behålla?
- Av det du skulle vilja ta bort, finns det något du skulle kunna göra i nuläget för att bidra till att det minskar?
- Är människan bättre än andra djur? Varför/varför inte?

Skapelsedag 7 • VILA

BIBELTEXT: Första Moseboken 2:1–4

Så fullbordades himlen och jorden och allt vad där finns. Den sjunde dagen hade Gud fullbordat sitt verk, och han vilade på den sjunde dagen efter allt han hade gjort. Gud välsignade den sjunde dagen och gjorde den till en helig dag, ty på den dagen vilade Gud sedan han utfört sitt skapelseverk. Detta är berättelsen om hur himmel och jord skapades.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens sjunde och sista dag är allt skapat och då vilade Gud. Vilan verkar ha varit minst lika viktig för Gud som själva skapandet, eftersom det står att Gud bestämde att det ska finnas en särskild, helig dag för vila. Att vilodagen är helig betyder att den är något speciellt, att det är en dag som inte är som andra dagar.

I vår kalender är söndagen den sjunde dagen i veckan och i kyrkan är det en alldeles speciell dag. Då är det nämligen alltid gudstjänst. Förr i tiden var alla affärer stängda på söndagar för att ingen skulle behöva arbeta då, eftersom det skulle vara en vilodag. Så är det inte längre och kanske är det svårare för oss nu att hitta tid till att vila. Därför kan det vara bra att gå i kyrkan. Där får man nämligen en chans att vila från att behöva prestera saker och man behöver inte vara på något särskilt sätt för att få vara med. I gudstjänsten kan vi fylla på med energi som vi behöver för att orka med allt i livet, men också energi för att orka försöka göra världen bättre.

Det kan vara lätt att tänka att livet blir bättre ju mer vi hinner med. Vuxna stressar över att hinna jobba, studera och försörja sig. Barn och unga stressar över att hinna med skola, fritidsaktiviteter och att hänga med på sociala medier. Ju mer vi hinner med, ju bättre liv tror vi att vi får. Men stämmer det verkligen? Denna jakt kan skapa en känsla av otillräcklighet och har bidragit till klimatkrisen, eftersom vi har svårt att nöja oss med det vi har. Vi tycks hela tiden vilja ha mer. Nu måste vi människor göra stora förändringar och då kan vilan hjälpa oss att hitta ett annat tempo i livet. Kan vi hitta det genom att stanna upp och njuta av det fina som finns inom och omkring oss? Då får naturen vara i fred, vila och en chans att återhämta sig.

Vad säger klimatforskningen?

Något som människor, särskilt de som är rika, skulle behöva avstå eller vila ifrån är att konsumera. Vi behöver köpa färre saker så att utsläpp från tillverkning och transporter kan minska. Ofta sägs det att vi i Sverige är så miljövänliga, men vi köper så många saker och väljer ofta att inte tänka på att de varor vi köper orsakar utsläpp - i länderna där de tillverkas.

Om alla på hela jorden levde som vi i Sverige skulle vi behöva tre jordklot till. Det är inte hållbart i längden och därför måste vi ändra våra vanor. Att dela på det vi äger, återvinna och återanvända i stället för att köpa allt nytt hela tiden är exempel på hur vi kan leva mer hållbart. Om vi använder det som redan finns minskar mängden sopor och utsläpp från industrier. Längre har samhällen och företag försökt få människor att köpa mer och mer, men nu måste vi alla tillsammans tänka om. Vi måste också låta djur och natur vila från oss människor. Om vi till exempel avstår från att fiska lika mycket ur haven som idag eller om vi låter bli att skövla i naturen, då ger vi ekosystemen en chans att återhämta sig. Forskning visar att det är möjligt för många arter som är utrotningshotade att bli fler igen – men då måste vi låta dem och deras ekosystem vara i fred.

Reflektionsfrågor

- Vilka aktiviteter brukar du göra som ger energi eller gör att du känner dig lugn?
- Behöver vi allt vi har hemma? Vad skulle vi kunna klara oss utan?